

ВІДГУК

на дисертаційне дослідження Прими Вікторії Володимирівни
«Гостинність в європейському культурному просторі: історія, теорія і сучасні
практики» на здобуття наукового ступеня кандидата культурології за
спеціальністю 26.00.01 – теорія й історія культури.

Сучасний світ є ареною складних, навіть парадоксальних соціокультурних явищ і процесів, виявлення і дослідження яких постійно актуалізується в наукових колах. Наявність фундаментальних досліджень, ідей і наукових парадигм, в яких пропонуються нові пізнавальні стратегії та підходи до вивчення новітніх соціальних реалій, є свідченням нагальних потреб в отриманні нових знань про засоби регулювання суспільного життя в аспектах гармонізації та гуманізації соціальних відносин між людьми. Особливого значення набувають наукові дослідження організаційно-функціональних засад культурного життя, процесів культурної репродукції, культурних змін та культурного розвитку, зокрема, в туристичній та гостинній індустрії. На сучасному етапі розширюються міжетнічні зв'язки та географія подорожей, змінюється й поглиблюється увага до сфери гостинності.

Дисертаційне дослідження Прими В. В. присвячене недостатньо вивченій темі – еволюції гостинності в контексті трансформаційних процесів у європейському культурному просторі.

Позитивною відзнакою дисертації Прими В. В. є створення аналітичної та фактологічної бази для моделювання процесу буття гостинності на різних етапах європейського культурно-історичного розвитку та аналізу соціокультурних механізмів функціонування гостинних практик.

Тому тему дисертації, хоча і дещо розширену за проблематикою, безумовно, можна вважати своєчасною та актуальною в умовах входження України до світового простору.

Варто підкреслити, що дослідження є частиною планової науково-дослідної роботи за темою «Трансформаційні процеси в культурі та мистецтвах

України», яка виконується Київським національним університетом культури і мистецтв в межах цільової комплексної програми наукових досліджень.

Цінність будь-якої наукової роботи полягає, звичайно, у новизні положень і висновків, які захищаються автором. Варто підкреслити, наукова новизна дослідження беззаперечна і полягає в тому, що в дисертаційному дослідженні Прими В. В. вперше систематизовано літературну базу з даної проблематики. Здійснений науковий аналіз сприяв заповненню суттєвих прогалин у вітчизняній культурології стосовно предмета дослідження, розкриттю специфіки еволюції гостинності в контексті становлення європейської цивілізації. В дослідженні охарактеризовано досвід втілення європейської ідеї, експліковано сукупність її смислів, визначено роль та місце гостинності, розкрито соціокультурні детермінанти трансформації гостинності в контексті модернізаційного процесу на європейських теренах. Автором виявлено особливості семантико-етимологічного аналізу поняття «гостинність», «індустрія гостинності», «гостинні практики». Важливим результатом є й обґрунтування критеріїв, що забезпечують функціонування цієї системи. Дослідник доводить, що одержані результати є значущими для подальшого вивчення різноаспектних проблем у сфері гостинності.

В тексті компактно подано методологічну основу дослідження, котра базується на систематизованому використанні підходів, принципів і методів. Методологічні засади та різноманітні методи дослідження дозволяють розглянути можливу більшість аспектів для сучасного рівня аналітичного розгляду теми дисертаційного дослідження і визначенню перспектив практичного втілення в умовах сучасної культурної ситуації. Це, наприклад, поєднання описового, компаративного методів з узагальнюючими культурно-історичним та структурно-системним.

Структура та зміст дисертації Прими Вікторії Володимирівни «Гостинність в європейському культурному просторі: історія, теорія і сучасні практики» повною мірою відповідає завданням, які поставив автор і складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

У першому розділі «Концептуалізація гостинності в науковому дискурсі» здійснено аналіз літератури з досліджуваної проблеми, розглянуто наукові дискурси осмислення гостинності та її концептуальну тематику, визначено понятійно-категоріальний апарат дослідження. Також здійснено аналіз зарубіжної та вітчизняної наукової літератури, яка розкриває особливості гостинного сервісу в готельній, ресторанній і туристичній галузі в різні історичні періоди. В роботі визначено, що феномен гостинності, реалізований засобами готельної індустрії, базується на багатовікових культурних традиціях народів світу.

Вивчення джерел в дисертаційному дослідженні спрямовано на визначення особливостей функціонування та місця гостинності в соціокультурній системі відповідно еволюції світоглядних уявлень.

Здавна форми гостинності, повага до гостя через релігійну обрядовість входили до комплексу правил повсякденної побутової поведінки. Слушною є думка автора, що феномен гостинності базується на багатовікових культурних традиціях народів світу. Здавна Інститут гостинності, повага до гостя через релігійну обрядовість входили до комплексу правил повсякденної побутової поведінки.

Автор доводить, що дослідження гостинності як соціокультурного феномену, з'ясування причин її еволюції в контексті формування й подальшої трансформації європейського культурного простору відбувається в ракурсі міждисциплінарності із залучення праць з культурології, філософії, соціології, історії, етнології, антропології, психології та інших наук.

Другий розділ «Гостинність у світі греко-римської античності та в добу Середньовіччя» складається із двох підрозділів, в яких проаналізовано цивілізаційний контекст еволюції гостинності, з'ясовано соціокультурні детермінанти становлення історичних форм буття гостинності в означений культурно-історичний період. Особливості гостинності в Давній Греції та Давньому Римі висвітлюються через предметний зміст ксенічно-проксенічних відносин та специфіку гомерівського і геродотівського дискурсів гостинності, визначаються моделі гостинної поведінки різних верств населення,

з'ясовуються передумови формування розгалуженої інфраструктури гостинності в Давньому Римі часів імперії. Гостинність у добу Середньовіччя досліджується як початок нового етапу розвитку феномену гостинності у середньовічній Європі, що об'єднує два періоди. При переході від греко-римського світу до раннього Середньовіччя відбувається стадіальний розрив, внаслідок якого місто (urbs) як базова економічна, соціальна й культурна одиниця втрачає своє значення, її заміником стає помістя (villa) і сільський спосіб життя; інфраструктура гостинності занепадає, а її осередки переміщуються в монастирі, де складається монастирська гостинність. У цьому розділі Прима В.В. приходять до висновку, що Християнська гостинність, як практика надання гостинного прийому й допомоги мандрівникам і всім нужденним, ґрунтується на морально-етичних приписах любові до ближнього. Дисертант визначає, що християнська максима «служіння людині» є основою зміни моделі гостинної поведінки античного світу.

В третьому розділі «Трансформація гостинності в контексті становлення модерного суспільства: від надання послуг до гостинної індустрії» розглядаються фактори, що вплинули на трансформацію інститутів гостинності у процесі становлення модерного суспільства. Автор цілком справедливо акцентує увагу на «революції знань», здійснену просвітницьким рухом. Кафе, паби та інші заклади гостинності виконують функцію бібліотек і стають місцями, де відвідувачі читають газети та обговорюють останні новини, сприяючи становленню самодостатньої новоевропейської особистості як один із чинників формування європейського культурного простору. Секуляризація, охопивши всі сфери суспільного життя, зокрема гостинність, складає основу фундаментальної трансформації європейської культури. Автор справедливо приходять до висновку, що становлення індустрії гостинності на межі XIX–XX ст. відбувалося в двох напрямках. Перший напрям пов'язано з формуванням системи готельно-ресторанних комплексів, розвиток яких обумовлений впровадженням інноваційних досягнень і технологій (біля витоків знаходився Ц. Рітц), а другий – із функціонуванням традиційної організаційної структури закладів гостинності – чисельних кафе, ресторанів, бістро, кабаре.

У четвертому розділі «Гостинні практики в світі мобільностей (Дж. Уррі)» сфокусовано увагу на гостинні практики як форми соціально впорядкованої людської діяльності, гастрономічний та індустріальний туризм, фаст-фуд, стріт-фуд, слоу-фуд, що вважаються одними з найбільш актуальних в сучасному світі різновидів гостинних практик, кількість яких постійно зростає. Суб'єктом сучасних гостинних практик є «*Homopracticing in late-modernity*» як людина, котра діє у просторі пізнього модерну з його невизначеністю, не лінійністю, підвищеними ризиками, обмеженістю ресурсів, неоднозначністю наслідків технологій, що використовуються для досягнення мети. Прима В.В. в своєму дослідженні також зосереджує увагу на гастрономічному та індустріальному туризмі, що нерозривно пов'язані з історичними, геопросторовими, геокультурними аспектами. Вичерпним є дослідження Прими В. В. історичної рефлексії на предмет появи фаст-фуду в європейському культурному просторі. Автор доводить, що експансія фаст-фуду зумовлена появою на європейських теренах в останній третині ХХ ст. номадичного способу життя, спричиненого, як довели Ж. Делез і Ф. Гваттарі, детериторізацією постсучасного світу. Як реакція на експансію фаст-фуду в країнах Західної Європи формується гастрономічна практика слоу-фуду, концепція якої поєднує повільне споживання їжі та гармонійний спосіб життя.

Висновки узагальнюють матеріали, подані в дослідженні. Значення перспективи розвитку гостинної сфери ставить нагальне питання про подальше наукове осмислення цього провідного явища в контексті як регіональних, так і загальнонаціональних історико-культурних процесів.

Резюмуючи вищевикладене, вважаємо за потрібне висловити ряд рекомендацій та зауважень. На наш погляд, автор, досліджуючи світові практики гостинності, не звернув увагу на те, як можуть вплинути такі практики на специфіку розвитку гостинності в межах України.

В роботі бажано було б розкрити зміст поняття «когнітивного капіталізму», введеного в науковий обіг Андреа Фумагаллі, Карло Верчеллоне, Бернар Польє оскільки, як впливає з логіки дисертаційного дослідження,

